

Buugga Daanyeel - Boqol iyo Lixdan iyo Kow

Doorka Rooma ee Dejinta Aragtida Waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah: Baadhitaan Faahfaahsan oo ku Saabsan Daanyeel Cutubka Kow iyo Tobnaad

Jeff Pippenger
2024-03-27

Muujiintii Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad waa qodobka ugu weyn ee tixraaca u ah dhammaan muujinnada wax sii sheegidda ee Kitaabka Quduuska ah, muujinta cutubka kow iyo tobnaadna waxaa lagu adkeeyey astaanta Rooma.

Oo wakhtiyadaas dad badan ayaa ka kacaya boqorka koonfureed; weliba kuwa dadkaaga wax dhaca ayaa isa sarraysiinaya si ay aragtida u adkeeyaan; laakiinse way dhici doonaan. Daanyeel 11:14.

Jones wuxuu aayaddii ka horraysay uga hadlay sidan:

“Markii reer Amor ay buuxiyeen qiyaastii xumaantooda, meeshoodii waxaa la siiyey reer binu Israa’iil, oo ah dadka Ilaah. Markii reer binu Israa’iilna, iyadoo raacaya jidkii quruumaha aan Ilaah aqoon, ay iyaguna buuxiyeen koobkii xumaanta, Ilaah wuxuu soo kiciyey boqortooyadii Baabuloon, oo wax walba wuu ka qaaday. Markii Baabuloon ay buuxisay koobkii xumaanteed, awooddiina waxaa loo wareejiyey Faaris. Oo markii malaa’igtii laga jeediyey sharnimadii reer Faaris, markaasaa amiirkii Giriiggu yimaadaa oo uu xaaqaa.”

“Oo intee in le’eg ayay ahayd in xoogga Giriiggu sii jiro? Goormase loo baahnaa in la jebiyo? ‘Markii xadgudbayaashu ay gaadheen buuxsanaanta.’ Ummaddaasu way taagnaanaysaa ilaa ay ka buuxiso qiyaasta xumaanteed, dabadeedna awooddu waxaa loo wareejiyaa boqortooyo kale. Awooddaas loo wareejiyeyna waxay ahayd tan Roomaanka, sida aynu ka baranayno Daniel 11:14. ‘Oo wakhtiyadaas kuwo badan baa ka soo kici doona boqorka koonfureed; oo weliba tuugagga dadkaaga ayaa is-weynayn doona si ay u adkeeyaan riyada; laakiinse way dhici doonaan.’ Ummaddan waxaa lagu tilmaamay inay tahay ummad tuugo ah—carruurtii tuugada, sida uu leeyahay qarka qoraalku.”

“Kuwanu waa kuwa boqortooyada hadda la siinayo, oo maxaa loo siinayaa?—‘Carruurta tuugada ahu way isa sarraysiin doonaan si ay u adkeeyaan aragtida.’ Marka quruuntani ay masraxa timaaddo, markaas waxaa soo gala waxii adkeeya aragtida, kaas oo ah hal shay weyn oo ka mid ah aragtida, calaamadda ugu weyn ee jidka aragtida ee Ilaah nebiyada uga bixiyey wakhtiyada oo dhan.” A. T. Jones, *The Columbian Year and the Meaning of the Four Centuries*, 6.

Jones wuxuu leeyahay markii awoodda Roomaanku “soo gasho masraxa, markaas waxaa soo gala waxa dhidibada u taagaya” ... “xariiqda aragga ee Ilaah sii bixiyey iyada oo loo marayo nebiyada wakhti kasta oo dhan.” Taariikhda Miller, Protestanku waxay barayeen, sida Adventism-ka La’odikiya maanta sameeyo, in tuugta dadkaaga ay matalaan Antiochus Epiphanes, oo ahaa boqor

Seleucid ah oo xukumay 175 ilaa 164 BC. Wuxuu xubin ka ahaa qoyska boqortooyada Seleucid, kaas oo ahaa mid ka mid ah dawladihii Giriigga ee dhaxal-sugayaasha ahaa ee ka soo baxay burburkii boqortooyadii Alexander the Great. Khilaafka arrintan ku saabsan wuxuu ahaa mid si gaar ah u qeexnaa taariikhda Millerite-ka, sidaas darteed aqoonsiga Antiochus Epiphanes waxaa lagu muujiyey shaxdii hormuudka ee 1843.

Tixraaca ku saabsan Antiochus ee ku taal jaantuska waxay ka dhigan tahay tixraaca keliya ee wax aan laga helin Erayga nebiyadeed ee Ilaah. Halkaas waxaa loogu dhigay in lagu beeniyo waxbaristii beenta ahayd ee Protestant-kii wakhtigaas, taas oo hadda ah waxbarista beenta ah ee Adventism-ka La'odikiya. In William Miller uu fahmay qotada muhiimadda ay leedahay in la garto in Rooma tahay awoodda dhulka ee dejisa “xarriiqda aragga ee Ilaah ku bixiyey nebiyada oo dhan wakhtiyada oo dhan,” waa arrin shaki ku jirto; laakiin si ku filan bay u caddayd si si adag loogu difaaco xaqiiqda ah in Rooma dejiso aragtida.

Meesha aan waxyiga ka maqan yahay, dadku way halligmaan; laakiinse kii sharciga xajiyaa waa barakaysan yahay. Maahmaahyadii 28:14.

Sulaymaan wuxuu diiwaangeliyey in meesha aan waxyi ka jirin ay dadku halligmaan, erayga Cibraaniga ah ee “waxyi” ee aayadda afar iyo tobnaadna waa isla kii ku jira maahmaahdii Sulaymaan. Waxyigu waa arrin nolol iyo geeri ku qotonta, “waxyiga”na waxaa lagu adkeeyey astaanta Rooma. Erayga “waxyi” ee aayadda afar iyo tobnaad ku jira waa isla erayga waxyi ee ku jira Xabaquuq, cutubka labaad.

Waxaan istaagi doonaa waardiyahayga, oo waxaan is dul taagi doonaa munaaradda, oo waan sii fiirin doonaa si aan u arko waxa uu ila hadli doono, iyo waxa aan ku jawaabi doono marka lay canaanto. Markaasaa Rabbigu ii jawaabay, oo wuxuu yidhi, Qor muujintii, oo looxyada si cad ugu qor, si kii akhriyaa uu u ordo. Waayo, muujintu weli waa wakhti loo qoondeeyey, laakiin dhammaadka ayay hadli doontaa, oo been sheegi mayso; in kastoo ay raagto, sug; maxaa yeelay, hubaal way iman doontaa, mana raagi doonto. Xabaquuq 2:1–3.

Ereyga “canaantay” ee aayadda koowaad ku jirta waxay ka dhigan tahay “la dooday”. William Miller wuxuu ahaa waardiyihii lagu taagay munaaradda taariikhda dhaqdhaqaaqa malaa’igta koowaad iyo tan labaad, oo markii uu ku weyddiiyey astaanta waxsii sheegidda waxa uu kaga jawaabi lahaa doodda taariikhdiisa, waxaa lagu amray inuu qoro muujintii, taas oo lagu aasaasay astaanta Rooma. Iyadoo xaqiiqadan lala waafaqayo, markii reer Miller ay soo saareen shaxdii hormuudka ahayd ee 1843 iyadoo fulinaya saddexdan aayadood ee Xabaquuq, waxay tixraac u sameeyeen xudunta ugu weyn ee doodda ay galeen. Shaki kuma jiro inayan garanayn in tixraacooda doodda nacasnimada ah ee ahayd in Antiochus Epiphanes uu ahaa awooddii dejisay muujinta ay u taagan tahay doodda ku qoran cutubka labaad ee Xabaquuq, hase yeeshee Sister White waxay tidhi shaxdaasu waxay ahayd “mid lagu hago gacanta Rabbiga, oo aan la beddelin,” sidaas darteed tixraaca doodda ee shaxda ku yaallay wuxuu ka yimid gacanta Ilaah.

Kuwa Millerites-ku waxay si sax ah u fahmeen in niyad-jabkii ugu horreeyey ee dhacay 19-ka Abriil, 1844, uu bilaabay wakhtigii dib-u-dhaca, kaas oo lagu xusay Xabaquuq iyo weliba masaalkii Matayos ee tobanka bikradood. Waxay kaloo fahmeen in labadaas wax sii sheegid ay si

toos ah ugu xidhnayeen Yexesqeel cutubka laba iyo tobnaad, halkaas oo Yexesqeel uu ku tilmaamayo muddo wakhti ah oo saamaynta wax aragti kasta ay dhici doonto. Eraygaas “wax aragti,” waa isla erayga Cibraaniga ah ee aynu hadda ka fiirsanayno. Tani waa sababta Jones uu ugu saxsan yahay marka uu leeyahay, “Marka” Rooma “ay masraxa soo gasho, markaas waxaa soo gelaya wixii adkeeya wax aragtida, wixii ah hal shay oo weyn oo wax aragtida ka mid ah, calaamadda ugu weyn ee jidka wax aragtida oo Ilaah nebiyada uga bixiyey wakhtiyada oo dhan.” Rooma ayaa adkaysa wax aragtida oo dhan ee Erayga nebiyadeed ee Ilaah, gaar ahaanse waa Rooma waxa qaab-dhismeedka oo dhan ee cutubka kow iyo tobnaad lagu dul dhisay.

Marka Sister White ay tilmaamayso rumoobidda ugu dambaysa ee cutubka kow iyo tobnaad ee Daanyeel, oo ay tidhaahdo “taariikh badan oo dhacay iyada oo wax sii sheegiddan lagu rumoobayo ayaa dib loo soo celin doonaa,” waxay muujinaysaa in taariikhaha cutubka kow iyo tobnaad ee hore u rumoobay ay tusaale u ahaayeen aayadaha ugu dambeeya ee Daanyeel cutubkiisa kow iyo tobnaad. Mawduuca aayadaha ugu dambeeya ee cutubka kow iyo tobnaad waa boqorka woqooyi, kaas oo halkaas u taagan Rooma casriga ah. Sidaa darteed, taariikhaha Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad ee dib loo soo celinayo waa taariikho matalaya Rooma.

Lixda aayadood ee ugu dambeeya cutubka kow iyo tobnaad, Rooma casriga ah (boqorka woqooyi), waxay qabsataa saddex quwadood oo juqraafiyeed. Aayadda afartanaad, waxay ku qabsataa boqorka koonfureed (Midowgii Soofiyeeti ee hore sannadkii 1989), dalka ammaanta badan (Maraykanka marka sharciga Axadda ee dhawaan imanaya la soo rogo), iyo Masar (adduunka oo dhan sida uu u metelo Qaramada Midoobay.) Daniel kow iyo tobnaad dhexdiisa, Roomaankii jaahiliga ahaa waxaa loo matalayaa isagoo qabsanaya saddex quwadood oo juqraafiyeed si uu u hantiyo dunidii markaas la yiqiin, dabadeedna Rooma baadariga ah waxaa loo matalayaa iyadoo qabsanaysa saddex quwadood oo juqraafiyeed si ay u hantido dhulka.

Rooma jaahiliga ah ayaa markii ugu horraysay cutubkan lagu xusay aayadda afar iyo tobnaad, si loogu aqoonsado inay tahay astaanta dejinaysa muujintan, hase yeeshee koritaankeeda xagga awoodda laguma hadlin ilaa aayadda lix iyo tobnaad. Boqortooyadii Iskandar Weyne waxa loo qaybiyey afar qaybood si waafaqsan rumoobidda Erayga nebiyadeed ee Ilaah, laakiin afartaas qaybood si degdeg ah ayay ugu midoobeen laba iska soo horjeed oo waaweyn oo lagu aqoonsado sheekada nebiyadeed ee sii socota ilaa dhammaadka cutubka inay yihiin boqorka koonfureed ama boqorka woqooyi. Aayadda afar iyo tobnaad waxa lagu xusay awoodda soo kacaysa ee Rooma inay tahay awoodda dejin doonta muujintan, laakiin mawduucyada laga hadlayaa waa halgannada u dhexeeya hadhaagii boqortooyadii Iskandar sida ay u metelayaan boqorrada woqooyi iyo koonfureed.

Aayadda shan iyo tobnaad, labadaas boqor weli waxay ku jiraan halgankoodii, boqorka woqooyiguna wuu guulaysanayaa. Laakiin aayadda lix iyo tobnaad Rooma ayaa imanaysa, oo aayaddu waxay leedahay, “Laakiin kii isaga ku soo kacaa,” taasoo micneheedu yahay in marka Rooma ku soo kacdo boqorkii woqooyi ee imminka ka adkaanayay boqorka koonfureed, boqorka woqooyi ma awoodi doono inuu Rooma hor istaago. Rooma way guulaysataa, oo aayadda lix iyo tobnaadna Rooma waa inay sidoo kale istaagtaa dalka ammaanta badan ee Yahuudah. Aayadda toddoba iyo tobnaad Rooma waxay “u jeedin doontaa wejigiisa inuu ku galo xoogga

boqortooyadiisa oo dhan.” Wuxuu qabsaday boqorkii woqooyi ee aan isaga hortiiisa istaagi karin, dabadeedna wuxuu qabsaday Yahuudah, dabadeedna wuxuu galay Masar.

Oo wakhtiyadaasna qaar badan baa ka hor kici doona boqorka koonfureed; oo weliba kuwa dadkaaga wax dhaca ayaa is sarraysiin doona si ay aragga u adkeeyaan; laakiinse way dhici doonaan. Sidaas daraaddeed boqorka woqooyi wuu iman doonaa, oo wuxuu tuuri doonaa taallo go’doomin ah, oo wuxuu qabsan doonaa magaalooyinka ugu deyrka adag; oo cududaha koonfureed ma adkaysan doonaan, dadkiisa la doortayna ma adkaysan doonaan, xoogna ma jiri doono wax lagaga hortago. Laakiinse kii isaga ku soo duulaa wuxuu yeeli doonaa siduu doonayo, oo ninna isagama hor istaagi doono; oo isagu wuxuu istaagi doonaa dalka sharafta leh, kaasoo gacantiisa lagu baabbi’in doono. Oo weliba wejigiisuu u jeedin doonaa inuu ku soo galo xoogga boqortooyadiisa oo dhan, oo kuwa qummanna way la jiri doonaan; sidaas buuna yeeli doonaa; oo wuxuu siin doonaa gabadha dumarka, isagoo kharribaya iyada; laakiinse iyadu dhiniciisa ma istaagi doonto, umana ahaan doonto isaga. Daniel 11:14–17.

Guusha lagu muujiyey aayadahan waa dhammaystirka Daanyeel cutubka siddeedaad.

Midkoodna waxaa ka soo baxay gees yar, oo aad u weynaatay xagga koonfureed, iyo xagga bari, iyo xagga dalkii quruxda badnaa. Daanyeel 8:9.

Geeska yar ee aayadda sagaalaad waa Roomaankii jaahiliga ahaa, aayadda sagaalaaduna waxay aqoonsanaysaa, iyadoo waafaqsan aayadaha afar iyo tobnaad ilaa toddoba iyo tobnaad ee cutubka kow iyo tobnaad, in Roomaankii jaahiliga ahaa uu qabsan doono saddex qaybood oo juqraafiyeed markii uu la wareegayay talada dunida. Qaybahaasu waxay ahaayeen koonfurta (Masar), bari (Suuriya, boqorkii woqooyiga), iyo dalka quruxda badan (Yahuudah). Taariikhda aayadaha lix iyo tobnaad iyo toddoba iyo tobnaad waxay astaan u tahay qabsashadii taariikhiga ahayd ee saddexda tallaabo ahayd ee Rooma casriga ah ku qabsatay aayadaha afartan ilaa saddex iyo afartan, waayo sida ay Sister White tiri, “Taariikh badan oo dhacday iyadoo nebigani rumoobayo mar kale ayaa lagu celin doonaa.”

“In kasta oo Masar aanay hor istaagi karin Antiokhus, boqorkii woqooyi, Antiokhusna ma uu hor istaagi karin Roomaankii, kuwaas oo markaas ku soo kacay isaga. Boqortooyooyin dambe ma jirin oo awood u lahaa inay iska caabiyaan quwaddan soo baxaysay. Suuriya waa la qabsaday, waxaana lagu daray boqortooyadii Roomaanka, markii Bumbey, BC 65, uu Antiokhus Aasiyaatikus ka xayuubiyey hantidiisii, oo Suuriya ka dhigay gobol Roomaan ah.”

“Awooddaasii qudheedu waxay ahayd inay sidoo kale ka istaagto Dhulka Quduuska ah, oo ay baabbi’iso. Rooma waxay xidhiidh la yeelatay dadka Ilaah, Yuhuudda, iyada oo axdi la gashay, sannadkii BC 162, taariikhdaas oo ay ka heshay meel muuqata jadwalka waxsii sheegyada. Hase yeeshee, xukun dhab ah kama ay helin Yahuudiya qabsasho toos ah ilaa BC 63; markaasna sida tan soo socota ayay ku dhacday.”

“Markii Bombooy ka soo noqday duullaankiisii ka dhanka ahaa Mithridates, boqorkii Bontos, laba tartame, Hyrkaanus iyo Aristobulus, ayaa u halgamayay taajkii Yahuudiya. Dacwaddoodii waxaa la hor keenay Bombooy, kaas oo markiiba gartay dulmiga ku jiray sheegashooyinka Aristobulus, hase ahaatee wuxuu jeclaystay in go’aanka arrinta dib loo dhigo ilaa ka dib

duullaankiisii muddada dheer uu jeclaa ee Carabiya, isagoo ballanqaaday markaas inuu soo laaban doono oo uu arrimahooda u kala xukumi doono sida ay caddaalad iyo habboonaan ugu muuqato. Aristobulus, isagoo gorfaynaya dareenka dhabta ah ee Bombooy, ayaa si degdeg ah ugu noqday Yahuudiya, dadkiisiina hub siiyay, wuxuuna isu diyaariyey difaac adag, isagoo go'aansaday, khatar kasta ha ku timaaddee, inuu sii haysto taajka uu horay u sii arkayay in mid kale loo xukumi doono. Bombooy ayaa si dhow u daba galay baxsadaha. Markuu Yeruusaalem ku soo dhowaaday, Aristobulus, isagoo bilaabaya inuu ka shallaayo jidkiisii, ayaa u soo baxay inuu la kulmo, wuxuuna isku dayay inuu arrinta heshiis ku dhammeeyo isagoo ballanqaaday isdhiibid buuxda iyo lacag aad u badan. Bombooy, isagoo aqbalaya yaboohan, wuxuu diray Gabinius oo madax u ah cutub askar ah si uu lacagta u soo qaado. Laakiin markii taliyahaas sare uu Yeruusaalem yimid, wuxuu helay albaabbadii oo laga xidhay, waxaana dusha derbiyada lagaga sheegay in magaaladu aanay ku taagnaan doonin heshiiskaas.”

“Pompey, si aanu sidan lagu khiyaanayn isaga oo aan ciqaab la kulmin, wuxuu silsilado ku xidhay Aristobulus, kii uu agtiisa ku haystay, dabadeedna isla markiiba ayuu ciidankiisii oo dhan kula dhaqaaqay Yeruusaalem. Taageerayaashii Aristobulus waxay u jireen inay meesha difaacan; kuwii Hyrcanusna, inay irdaha furaan. Kuwii dambe oo badnaa, kuna adkaaday, ayaa Pompey loo siiyey gelitaan xor ah oo magaalada ah. Markaas ayay kuwa Aristobulus raacsanaa dib ugu gurteen buurta macbudka, iyagoo si buuxda uga go'an inay meeshaas difaacan sida uu Pompey uga go'naa inuu qabsado. Dhammaadkii saddex bilood ayaa derbiga lagu sameeyey dillaac ku filan weerar, waxaana meesha lagu qabsaday afka seefta. Gowraca xun ee ka dhashay dabadiis, laba iyo toban kun oo qof ayaa la laayay. Waxay ahayd muuqaal murugo leh, ayuu taariikhyahanku sheegay, in la arko wadaaddadii, iyagoo wakhtigaas ku hawllanaa adeegga Ilaah, iyagoo gacmo deggan iyo ujeeddo aan lulanayn ku sii wata hawshoodii caadiga ahayd, iyagoo u muuqda kuwo aan ka warqabin buuqa waalida ah, in kastoo hareerahooda oo dhan saaxiibbaddood loo laynayay, iyo in kastoo marar badan dhiiggoodii qudhoodu ku dhex milmay kii allabaryadooda.”

“Markuu soo afjaray dagaalkii, Pompey wuxuu dumiyey derbiyadii Yeruusaalem, magaalooyin badanna wuxuu ka wareejiyey xukunkii Yahuudiya una wareejiyey kii Suuriya, wuxuuna Yuhuudda ku soo rogay canshuur. Sidaas daraaddeed, markii ugu horraysay ayaa Yeruusaalem lagu geliyey, qabsasho darteed, gacanta quwaddaas oo ahayd tii haysatay ‘dhulka ammaanta leh’ iyada oo ku qabatay gacan bir ah ilaa ay gebi ahaanba baabbi'isay.”

“AAYADDA 17. Oo isagu wejigiisa ayuu u jeedin doonaa inuu ku soo galo xoogga boqortooyadiisa oo dhan, kuwa qummanuna way la jiri doonaan; sidaas ayuu yeeli doonaa; oo wuxuu siin doonaa gabadha dumarka, isagoo hallaynaya iyada; laakiin iyadu dhiniisa istaagi mayso, mana ahaan doonto mid isaga u jirta.”

“Bishop Newton wuxuu bixiyaa akhrin kale oo aayaddan ah, taas oo u muuqata inay si ka sii caddaan badan u muujinayso macnaha, sida soo socota: ‘Isaguna wuxuu wejigiisa u jeedin doonaa inuu xoog ku galo boqortooyada oo dhan.’ Aayadda 16 waxay ina soo gaadhsiisay qabsashadii Suuriya iyo Yahuudiya ee ay Roomaniyiintu sameeyeen. Rooma mar hore ayay qabsatay Makedoniya iyo Taraakiya. Masar hadda waxay ahayd waxa keliya ee ka hadhay ‘boqortooyada oo dhan’ ee Aleksandar, oo aan weli loo hoos gelin awoodda Roomaanka, taas

oo haddana wejigeeda u jeedisay inay xoog ku gasho dalkaas.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 258–260.

Hore ayaynu marar ka badan ku xusnay maqaalladan sida aayadda soddonaad iyo kow iyo soddonaad ee Daanyeel kow iyo tobnaad ay ula jaanqaadaan aayadaha afartanaad iyo kow iyo afartanaad, taariikhda aayadaha soddonaad iyo kow iyo soddonaadna sidoo kale waxay la jaanqaaddaa rujinta saddex geesood.

Waxaan fiiriyey geesihii, oo bal eeg, waxaa dhexdooda ka soo baxay gees kale oo yar, kaas oo hortiisa saddex ka mid ah geesihii hore xididdada looga siibay; oo bal eeg, geeskan waxaa ku yiil indho u eg indhaha nin, iyo af ku hadlaya waxyaalo waaweyn. ... Iyo tobanka gees ee madaxiisa ku yiil, iyo kii kale oo soo baxay, oo hortiisa saddex ku dhaceen; kaasoo ahaa geeskii indhaha lahaa, iyo af ku hadlayay waxyaalo aad u waaweyn, kaas oo muuqashadiisu ka sii xoog badnayd saaxiibbadiis. Daanyeel 7:8, 20.

Sida Daanyeel cutubka siddeedaad, aayadda sagaalaad, ay u matasho saddexda goobood ee juqraafiyeed ee qabsashadii lagu dhisay Roomaankii jaahiliga ahaa carshiga, sidaas oo kale, siibtankii geesaha (oo matalaya Heruli, Ostrogoths iyo Vandals) wuxuu matalay saddexda goobood ee juqraafiyeed ee qabsashadii lagu dhisay Roomaankii baadariga ahaa carshiga. Labadaas taariikhoodba waxay waafaqsan yihiin aayadaha afartan ilaa afartan iyo saddex ee Daanyeel kow iyo tobnaad, siibtanka saddexda geesoodna wuxuu waafaqsan yahay taariikhda aayadaha soddonaad iyo kow iyo soddonaad.

“AAYADDA 8. Waxaan fiiriyey geesihii, oo bal eeg, gees kale oo yar ayaa ka dhex baxay; hortiisana saddex ka mid ah geesihii hore ayaa xididdada looga siibay; oo bal eeg, geeskan waxaa ku yiil indho u eg indhaha nin, iyo af ku hadlaya waxyaalo waaweyn.”

“Daani’eel geesihii ayuu fiirsanayay. Calaamado muujinaya dhaqdhaqaaq aan caadi ahayn ayaa ka dhex muuqday dhexdooda. Gees yar (bilowgii yar, laakiin dabadeed ka xoog iyo ka ad-adag kuwa la jaalka ahaa) ayaa ka dhex soo baxay. Kuma uusan qanacsanayn inuu si deggan meel u gaar ah ka helo oo buuxiyo; wuxuu ku khasbanaaday inuu qaar kale dhinac u riixo oo boosaskoodii ku takri-falo. Saddex boqortooyo ayaa hortiisa laga rujiyey. Geeskan yar, sida aynu mar dambe fursad ugu heli doonno inaan si ka sii buuxda u eegno, wuxuu ahaa baabtiisnimada papacy-ga. Saddexda gees ee hortiisa laga rujiyeyna waxay ahaayeen Heruli, Ostrogoths, iyo Vandals. Sababta loo rujiyeyna waxay ahayd inay ka soo horjeedeen waxbarista iyo sheegashooyinka kala sarraynta papacy-ga, sidaas darteedna ay uga soo horjeedeen sarraynta kaniisadda ee hoggaamiyaha kiniisadda Rooma.”

“Oo geeskan waxaa ku yiilay indho u eg indhaha nin, iyo af ku hadlaya waxyaalo waaweyn”; indhuhu waa astaan ku habboon xeeladda, dhuuxidda, dhagarta, iyo sii-aragga kala-sarraynta baadariga; afkana ku hadlaya waxyaalo waaweyn waa calaamad ku habboon sheegashooyinka kibirka leh ee hoggaamiyayaasha kiniisadda Rooma. Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 132–134.

Waa Rooma tan dejisa aragtida waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, gaar ahaan aragtida Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad. Cutubkaas dhexdiisa, wax badan oo ka mid ah taariikhda

waxsii sheegidda ee rumoobay ka hor dhaqdhaqaaqii Millerite ayaa la doonayay in lagu soo celiyo lixda aayadood ee ugu dambeeya ee Daanyeel kow iyo tobnaad. Qabsashadii saddexda caqabadood ee juqraafiyeed ee dhidibada u taagay Roomaankii jaahiliga ahaa iyo Roomaankii baadariga ahaa labadaba carshiga waxaa lagu matalay cutubka kow iyo tobnaad, labadaas matalaadna waxay astaan u yihiin wakhtiga ay Roomada casriga ahi mar kale carshiga ugu taagan tahay. Waa Rooma tan dejisa aragtida, Bawlosna wuxuu caddeeyaa in Roomada baadariga ahi lagu muujiyo wakhtigeeda.

Ninna yuusan sinaba ha idinku khiyaanayn sinnaba; waayo, maalintaasu iman mayso ilaa marka hore riddo weynu timaaddo, oo ninkaas dembigu la muujiyo, kaas oo ah wiilka halaagga; kan ka gees yimaada oo isa sarraysiiya wax kasta oo Ilaah la yidhaahdo ama la caabudo oo dhan; sidaas darteed isaga oo isu ekaysiinaya Ilaah ayuu ku fadhiistaa macbudka Ilaah, isagoo ismuujinaya inuu Ilaah yahay. Miyaydnaan xusuusanayn in, markii aan weli idinla joogay, aan waxyaalahan idiin sheegay? Oo imminkana waad taqaaniin waxa isaga celinaya, si isaga loo muujiyo wakhtigiisa. 2 Thessalonians 2:3–6.

Baaninnimadu waxay carshiga la wareegtay iyada oo ah boqortooyadii shanaad ee waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah sannadkii 538, oo kuwo badan oo tixgeliya aayadda lixaad, shaki kuma jiro inay u qaadan doonaan in Bawlos ula jeedo in “Baaninnimada la muujin doono 538.” Tani way saxnaan kartaa, laakiin ugu yaraan waa run labaad oo ka mid ah waxa Bawlos tilmaamayay. Bawlos, sida nebiyada oo dhan, wuxuu ka hadlaya maalmaha ugu dambeeya in ka badan xilligii isaga u gaar ahaa. Wuxuu tixraacayay sida baaninnimada si waxsii-sheegid ahaan loo muujin doono, waayo isagoo nebi ah ayuu la waafaqsanaa nebiyada kale oo dhan. Sadarrada dushooda sadar, kuwa aan lahayn aragtidu way baabba’aan, oo kuwa aan lahayn aragtidu aragti ma leh sababtoo ah ma yaqaannaan waxa aragtida dhisa. Ogaanshaha in Rooma ay tahay waxa aragtida dhisa waa faham nolol iyo geeri ah. Bawlos, isagoo la waafaqsan nebiyada kale, wuxuu tilmaamayaa in waxa muujinaya Rooma baani ah, taas oo ah Roomada maalmaha ugu dambeeya, ay tahay “wakhtigiisa.” “Wakhtiga” waxsii-sheegidda ee la xiriira Rooma, ayaa muujinaya waxa iyo cidda Rooma tahay.

Waxaan sii wadi doonnaa daraasaddan maqaalka xiga.

Rasuul Bawlos, warqaddiisii labaad ee uu u qoray reer Tesaloniika, wuxuu sii sheegay riddada weyn oo dhalin doonta dhismaha awoodda baabanimada. Wuxuu caddeeyey in maalinta Masiixu aanay iman doonin, “inuu marka hore yimaado ka noqosho weyn, oo la muujiyo ninkaas dembiga, oo ah wiilka halaagga; kan ka gees ah oo isa sarraysiiya wax kasta oo Ilaah la yidhaahdo ama la caabudo oo dhan; sidaas daraaddeed isagu isagoo Ilaah ah ayuu ku fadhiistaa macbudka Ilaah, isagoo isu muujinaya inuu Ilaah yahay.” Oo weliba, rasuulku wuxuu walaalihiis uga digayaa in “qarsoodiga xumaantu durba shaqaynayo.” 2 Tesaloniika 2:3, 4, 7. Xataa xilligaas hore ayuu arkay iyadoo khaladaad si tartiib ah ugu soo dhex gurguuranyaan kiniisadda, kuwaas oo jidka u sii diyaarin doona koboca baabanimada.

“Wax yar wax yar, marka hore si qarsoodi iyo aamusan, dabadeedna si ka sii muuqata intay xoogaysatay oo ay hanatay maanka dadka, ‘qarsoodiga xumaantu’ wuxuu sii watay hawshiisii khiyaanada iyo cayda Ilaah ku dhisnayd. Si aan ku dhowaad loo dareemin, caadooyinkii

jaahilnimadu waxay galeen jidkooda gudaha kiniisadda Masiixiyiinta. Ruuxa isu-dheellitirka iyo la-qabsigu in muddo ah waa la xakameeyey xilligii kiniisaddu u adkaysanaysay silcisyadii daran ee ay kala kulmaysay jaahilnimada. Laakiin markii silcisku joogsaday, oo Masiixiyaddu gashay barxadaha iyo qasriyada boqorrada, waxay ka tagtay fudaydkii hooseeya ee Masiixa iyo rasuulladiisa, iyadoo ku beddelatay faanka iyo kibirka wadaaddada iyo taliyayaasha jaahilka; oo halkii ay ka ahaan lahaayeen shuruudaha Ilaah, waxay beddeshay aragtiyo iyo dhaqammo dadku sameeyeen. Isbeddelkii magaca uun ahaa ee Constantine, billowgii qarnigii afraad, wuxuu sababay farxad weyn; dunidiina, iyada oo isku huwisay muuqaal xaqnimo ah, waxay ku soo gashay kiniisadda. Haddaba hawshii musuqmaasuqu si degdeg ah bay u horumartay. Jaahilnimadu, iyada oo u muuqata in laga adkaaday, ayaa noqotay tii guulaysatay. Ruuxeedu wuxuu xukumay kiniisadda. Caqiidooyinkeeda, xafladahaheeda, iyo khuraafaadkeeda waxaa lagu dhex daray iimaanka iyo cibaadada kuwa qirta inay yihiin kuwa raacsan Masiixa.”

Isku-darkaas ka dhexeeyey heethennimada iyo Masiixiyadda waxa uu keenay soo bixitaanka “ninkii dembiga” oo nebiyadu sii sheegeen inuu Ilaah ka gees imanayo oo uu isagu isu sarraysiinayo Ilaah ka sarreeya. Nidaamkaas weyn ee diinta been-abuurka ahi waa farshaxan-gacmeedkii awoodda Shaydaanka—taallo xusuus ah oo muujinaysa dadaalladiisii uu isku doonayay inuu carshiga ku fadhiisto si uu dunida ugu taliyo sida doonistiisu tahay.”
The Great Controversy, 49, 50.